

Vergaderjaar 2004–2005

29 521

Nederlandse deelname aan vredesmissies

Nr. 11

VERSLAG VAN EEN ALGEMEEN OVERLEG

Vastgesteld 27 december 2004

De vaste commissie voor Buitenlandse Zaken¹ en de vaste commissie voor Defensie² hebben op 17 november 2004 overleg gevoerd met minister Bot van Buitenlandse Zaken, minister Kamp van Defensie en minister Van Ardenne-van der Hoeven voor Ontwikkelingssamenwerking over:

- **de brief van de ministers van Buitenlandse Zaken, van Defensie en voor Ontwikkelingssamenwerking d.d. 1 oktober 2004 inzake de Nederlandse militaire bijdrage aan de EU-geleide troepenmacht in Bosnië-Herzegovina (EUFOR) (29 521, nr. 8).**

Van dit overleg brengen de commissies bijgaand beknopt verslag uit.

Vragen en opmerkingen uit de commissies

De heer **Van Baalen** (VVD) verheelt niet dat zijn fractie op de in het toetsingskader genoemde voorwaarden voorstander is van deelname aan operatie Althea van de Europese troepenmacht EUFOR. De Nederlandse bijdrage moet wel in 2006 worden beëindigd, want Nederland heeft genoeg geïnvesteerd in vrede op de Balkan. Landen als Hongarije, Polen, Tsjechië en Slowakije moeten in staat zijn om de Nederlandse taak over niet al te lange tijd over te nemen. De «rules of engagement» waarop de geweldsinstructie berust, blijven kennelijk robuust. Zijn met het openbaar ministerie (OM) specifieke afspraken gemaakt over de geweldsinstructie? Beseft het OM dat in Bosnië mogelijk terroristische cellen leven en corruptie er hoogtij viert?

¹ Samenstelling:

Leden: Rijpstra (VVD), Dijkema (PvdA), De Haan (CDA), voorzitter, Koenders (PvdA), Karimi (GroenLinks), Timmermans (PvdA), ondervoorzitter, Van Bommel (SP), Albayrak (PvdA), Geluk (VVD), Wilders (Groep Wilders), Van Baalen (VVD), Van As (LPF), Herben (LPF), Ormel (CDA), Ferrier (CDA), Duyvendak (GroenLinks), Huizinga-Heringa (ChristenUnie), Van Velzen (SP), De Nerée tot Babberich (CDA), Van Dijk (CDA), Fierens (PvdA), Tjon-A-Ten (PvdA), Eijssink (PvdA), Van der Laan (D66), Brinkel (CDA), Szabó (VVD) en Jonker (CDA).

Plv. leden: Snijder-Hazelhoff (VVD), Dubbelboer (PvdA), Van Fessem (CDA), Samsom (PvdA), Vos (GroenLinks), Arib (PvdA), De Wit (SP), Leerdam (PvdA), Oplaat (VVD), Van Miltenburg (VVD), Hirsi Ali (VVD), Varela (LPF), Van den Brink (LPF), Haverkamp (CDA), Rambocus (CDA), Halsema (GroenLinks), Van der Staaij (SGP), Kant (SP), Eski (CDA), Çörüz (CDA), Wolfsen (PvdA), Waalkens (PvdA), Dittrich (D66), Van Winsen (CDA), Veenendaal (VVD) en Kortenhorst (CDA).

² Samenstelling:

Leden: Klaas de Vries (PvdA), Bakker (D66), Koenders (PvdA), Van Beek (VVD), Karimi (GroenLinks), Timmermans (PvdA), Van Bommel (SP), Albayrak (PvdA), voorzitter, Balemans (VVD), Van Baalen (VVD), Snijder-Hazelhoff (VVD), Van Winsen (CDA), Van den Brink (LPF), Mastwijk (CDA), Herben (LPF), Duyvendak (GroenLinks), ondervoorzitter, Kortenhorst (CDA), Huizinga-Heringa

(ChristenUnie), Van Velzen (SP), Algra (CDA), Haverkamp (CDA), Aasted Madsen-van Stiphout (CDA), Straub (PvdA), Blom (PvdA), Eijssink (PvdA), Brinkel (CDA) en Szabó (VVD). Plv. leden: Van Dam (PvdA), Van der Laan (D66), Waalkens (PvdA), Cornielje (VVD), Halsema (GroenLinks), Fierens (PvdA), De Ruiter (SP), Adelmund (PvdA), Van Miltenburg

(VVD), Visser (VVD), Oplaat (VVD), De Haan (CDA), Nawijn (LPF), Smilde (CDA), Hermans (LPF), Vendrik (GroenLinks), Bruls (CDA), Van der Staaij (SGP), De Wit (SP), Jan de Vries (CDA), Ormel (CDA), Ferrier (CDA), Van Heemst (PvdA), Tichelaar (PvdA), Noorman-den Uyl (PvdA), Jonker (CDA) en Veenendaal (VVD).

De Deputy Supreme Allied Commander Europe (DSACEUR) van de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie (NAVO) is aangewezen als Europese Operation Commandant. Hij geeft leiding aan een Britse ondercommandant in het gebied. Wat is de verhouding tussen beide commandanten? Wordt het Verenigd Koninkrijk de leidinggevende staat zodra de Verenigde Staten van het toneel verdwijnen?

De commandostructuur van de NAVO wordt in dienst gesteld van Althea. De NAVO heeft de taak om verdachten van oorlogsmisdaden aan te houden en over te dragen, terrorisme te bestrijden en het Bosnische federale leger te adviseren. Verder fungeert de NAVO als een soort reserve. Is EUFOR een waarnemingsmissie? Komt de NAVO in actie als het er echt om spant? Wat is de verhouding tussen de Europese Unie (EU) en de NAVO precies? Overlapt EUFOR niet de European Union Police Mission (EUPM)? Hoe wordt voorzien in de opvolging van de Integrated Development of Entrepreneurial Activities (IDEA) en de Civil-Military Cooperation (CIMIC), nu Nederland gedurende zes maanden deelneemt aan Althea? Wordt het Platform Bedrijfsleven Defensie (PBD) hier wederom bij betrokken? De Hoge Vertegenwoordiger (HV) Ashdown maakt gebruik van zijn bevoegdheid om politici met kwade bedoelingen te ontslaan. Zitten in de regering van Bosnië-Herzegovina ook kwalijke politici? Dan is het onwaarschijnlijk dat de federale regering gebruik zal maken van de bevoegdheid om ze te ontslaan. Die bevoegdheid draagt Ashdown haar over een of twee jaar over, zoals het er nu naar uit ziet. Ashdown's strategie was gericht op het creëren van «justice and jobs». De georganiseerde misdaad werkt echter nauw samen met politieke partijen, ambtenaren etc. Die samenwerking is nog niet beëindigd, dus Ashdown heeft zijn «justice»-component nog niet verwezenlijkt. Wat is de stand van zaken? Honderden Iraniërs hebben in de oorlog aan de kant van Bosnische moslims gestreden. Zij zijn nog steeds in Bosnië. Heeft de regering enig zicht op de activiteiten van dergelijke terroristische groeperingen? Bosnië lijkt aan de oppervlakte rustig, maar is dat niet. Zo is een groep van maar liefst 400 000 vluchtelingen en ontheemden nog steeds niet teruggekeerd naar de plaats waar zij vandaan komen en functioneert het federale leger niet. Hoe hard mag de troepenmacht onder EUFOR zich opstellen? Is het niet beter dat Bosnië-Herzegovina volgens een soort Benelux-model met andere staten in de regio samenwerkt alvorens het vooruitzicht op lidmaatschap van de EU te krijgen?

De heer **Blom** (PvdA) vraagt wat het mandaat van de operatie Althea precies is. Hij herinnert eraan dat de overgang van SFOR op EUFOR moet plaatsvinden op grond van een resolutie van de Veiligheidsraad van de Verenigde Naties (VN). Voor Althea is nog geen resolutie beschikbaar. Vertrekken zonder mandaat kan dus juridische problemen opleveren. In de commandostructuur overlappen de NAVO en de EU elkaar vaak. Wie is uiteindelijk de baas van Althea? Hoe werken de NAVO en de EU samen bij de bestrijding van het terrorisme in Bosnië? Kunnen de Nederlandse militairen zich afdoende weren tegen aanvallen van terroristen? Naar verluidt, gaan de NAVO en de EU op het hoofdkantoor in Sarajevo niet zo vriendschappelijk met elkaar om. Valt te garanderen dat de samenwerking op echt belangrijke terreinen wel goed verloopt? Wat is het exacte doel van Althea? Op welke termijn is dat doel naar verwachting bereikt? Hoe schat de regering dat de situatie in Bosnië over een half jaar is? Is het waarschijnlijk dat deze missie wordt verlengd?

De heer **Brinkel** (CDA) vindt het goed dat Nederland wil bijdragen aan het scheppen van een veilig en democratisch Bosnië-Herzegovina, het consolideren van de vrede, het succesvol overdragen van het bestuur aan de civiele autoriteiten en het opbouwen van de economie van dat land, zeker gezien de gevoelige geschiedenis van Nederland in dat gebied. Er is veel te doen, want de politieke situatie wordt nog steeds bepaald door etnici-

teit. De centrale regering staat zwak ten opzichte van de regeringen van de Moslim-Kroatische Federatie en de Republika Srpska. Bovendien zien de mensen zich daar nog steeds in de eerste plaats als Serviërs, Kroaten of moslims. Is er een begin van een vooruitzicht op een soort nationale Bosnische identiteit, een politieke gemeenschapszin die etnische verschillen overstijgt of zelfs relativeert en Bosnië-Herzegovina als staat denkbaar maakt? Welke bijdrage leveren Europa en Nederland daaraan? Welke vooruitgang is er op dat vlak geboekt? Hoe kan de Republika Srpska ervan overtuigd raken dat haar toekomst binnen Bosnië-Herzegovina ligt? Zijn daar instrumenten voor? Hoe voorkom je dat andere bevolkingsgroepen slachtoffer worden van de onwil van de Servische bevolking om mee te werken? Deze vragen zijn belangrijk, nu er kennelijk van uitgegaan wordt dat Bosnië-Herzegovina in de toekomst lid wordt van de EU en de NAVO. Het Europese integratieproces kan alleen slagen als er sprake is van verzoening en een gevoel van eenheid. Zoals gezegd, ziet Ashdown de overgang van SFOR op EUFOR als «a milestone on the route from war towards peace stabilisation and eventually joining the European Union». Is het niet veel te voorbarig om dat perspectief op integratie nu al te bieden?

Het is goed dat er wordt gewerkt aan een multi-etnische krijgsmacht, al blijven de twee entiteitslegers verantwoordelijk voor de bemensing, uitrusting en training. Dat maakt het moeilijk om van Bosnië-Herzegovina één land te maken. Wat is de EU van plan om hieraan te doen?

Voor het ontstaan van een nationaal gevoel is een hoopvol perspectief noodzakelijk. Terecht onderhoudt Nederland dan ook een bilaterale ontwikkelingsrelatie met Bosnië-Herzegovina. Dragen de ontwikkelingsprogramma's bij aan het verzoeningsproces? Welke rol zal het Nederlandse bedrijfsleven spelen bij de wederopbouw? Waarom wordt de IDEA beëindigd zodra SFOR wordt opgevolgd door EUFOR? Waarom zijn Mladic en Karadzic nog niet gearresteerd? Mag alleen de NAVO ze arresteren of is de troepenmacht onder EUFOR daar ook toe bevoegd? Is de Republika Srpska bereid tot het arresteren van oorlogsmisdadigers?

De Bosnische politiek is corrupt en verweven met criminele organisaties. Zodoende ontstaan broeinesten voor terrorisme. Hoeveel gevaar leveren de terroristische activiteiten op? Het besluitvormingsmechanisme dat aan het mandaat ten grondslag ligt, moet resoluut optreden mogelijk maken. Zijn de «rules of engagement» adequaat?

Nederland doet alleen mee aan vredesoperaties als een permanent lid van de Veiligheidsraad eraan meedoet. De NAVO blijft actief in Bosnië, waardoor de EU in voorkomende gevallen een beroep op haar reserve-eenheden kan doen. Klopt het dat de taakverdeling tussen de NAVO en de EU nader moet worden omschreven, zoals generaal Leakey heeft gezegd?

De regering verwacht dat de operatie Althea twee jaar in beslag neemt. Nederland neemt er in principe gedurende zes maanden aan deel. Gepleit wordt voor een vermindering van de militaire presentie in Bosnië-Herzegovina, zodra de veiligheidssituatie dat toelaat. Is er een tijdpad dat voorziet in een verantwoorde terugtrekking van EUFOR? Welke rol speelt Nederland daarbij? Is het vanzelfsprekend dat Nederland tot het einde toe deelneemt aan de operatie of is het voorstelbaar dat andere lidstaten hun «tour of duty» draaien?

Mevrouw **Van Velzen** (SP) beslist afhankelijk van de antwoorden op de vragen van de Kamer of zij instemt met de Nederlandse bijdrage aan EUFOR.

Van groot belang is in haar ogen de spijtbetuiging van de regering van de Republika Srpska over het aandeel van de Bosnische Serviërs aan de val van Srebrenica. Ziet de regering dit politieke wapenfeit als verbetering in de interne verhoudingen in Bosnië-Herzegovina? De EU wil zich in Bosnië-Herzegovina profileren door middel van haar vrede- en veiligheidsbeleid. Hoe zijn de taken over de NAVO en de EU verdeeld? Valt uit de stand van

zaken te concluderen dat de operatie Althea voornamelijk uit politietaken bestaat? Heeft de NAVO nog steeds stabilisatietaken? Blijft de NAVO verantwoordelijk voor de aanhouding van verdachten van oorlogsmisdaden en de bestrijding van terrorisme?

De Nederlandse troepen lopen gevaar door de aanwezigheid van veteranenorganisaties, oorlogsmisdadigers, de georganiseerde misdaad, extremisme en mijnen. Die compromitteren de politieke stabiliteit van Bosnië-Herzegovina. Is waarschijnlijk dat de hervormingen voor het einde van Althea zullen zijn doorgevoerd? Riskeert Nederland geen mislukte staat in stand te houden door mee te doen aan Althea? Hoeven er volgens de regering over twee jaar geen troepen meer aanwezig te zijn in Bosnië-Herzegovina? Is de regering van de Republika Srpska aan het ontgooien? Is zij bereid tot nadere samenwerking met EUFOR? Werkt zij ook mee met het Joegoslaviëtribunaal? Is deze regering bereid om te voorkomen dat bij arrestaties van oorlogsmisdadigers escalerend wordt opgetreden? Welke politieke conclusies trekt de regering uit haar vermoeden dat derden Mladic en Karadzic de hand boven het hoofd houden en zelfs op overheidsniveau opereren? Heeft de regering concrete aanwijzingen dat Mladic en Karadzic nog voor 2010 in Den Haag worden berecht? Wie gaat hier achteraan? Welke mandaat heeft EUFOR ten aanzien van hun arrestatie en overdracht? Worden zelfs deze grote oorlogsmisdadigers in de landen in de regio berecht als het Joegoslaviëtribunaal daar niet voor 2010 in slaagt?

Uit de lijst van ontwikkelingssamenwerkingsprojecten blijkt dat er geen geld is uitgetrokken voor traumahulp in Bosnië-Herzegovina. De Nederlandse ambassade biedt dergelijke hulp graag, maar kan dat alleen doen als de minister belooft dat dit voor meerdere jaren mogelijk is. Alleen dan kan zij succesvol te werk gaan. Kan de minister dit beloven? De UNHCR wijst al jaren op het gevaar dat een grote groep mensen in het slop raakt als die geen professionele hulp aangeboden krijgt.

Is de regering voornemens om de resultaten van de Nederlandse financiële en militaire investeringen in Bosnië-Herzegovina te evalueren? Mevrouw Van Velzen sluit zich aan bij de vragen van de vorige sprekers over het islamfundamentalisme in Bosnië-Herzegovina.

Mevrouw **Karimi** (GroenLinks) vindt het uniek dat over deelname aan EUFOR wordt gesproken, terwijl Nederland al sinds lange tijd deelneemt aan SFOR. Met Althea wordt zagezegd een grote stap gezet in de ontwikkeling van het Europees Veiligheids- en Defensiebeleid (EVDB). De EU moet dus laten zien dat zij in staat is om dergelijke missies uit te voeren. Wat verandert er doordat de EU de missie van de NAVO overneemt? Hoe zijn de taken verdeeld over de EU en de NAVO? Krijgt de EU wel meer dan een minimum aantal bevoegdheden van de NAVO? Hoe kan de missie worden beoordeeld als er nog geen resolutie van de Veiligheidsraad is? Hoe komt het dat die er nog steeds niet is? Hoe groot wordt de kans op een geweldsuitbarsting geacht? Wordt in geval van problemen de dialoog aangegaan? Wordt de missie dan toch voortgezet?

De humanitaire hulp wordt stopgezet, maar er zijn nog steeds 324 000 ontheemden en meer dan 20 000 vluchtelingen. Wordt er nog wel geïnvesteerd in het bieden van de mogelijkheid tot terugkeer?

Sommige islamitische niet-gouvernementele organisaties (NGO's) prediken extremistische vormen van de islam. Verder zijn in Bosnië-Herzegovina kwaadaardige extremistische organisaties actief. Hoe gaat de internationale troepenmacht om met dergelijke organisaties? Wordt ervoor gezorgd dat zij geen terroristische activiteiten ontplooiën? Verhogen die organisaties het risico op destabilisatie van Bosnië-Herzegovina of zelfs Westerse landen? Vormen zij een gevaar voor de internationale troepenmacht in Bosnië-Herzegovina?

De heer **Bakker** (D66) vermoedt dat de EU door de overname van SFOR een grotere mijlpaal bereikt dan Bosnië-Herzegovina. De ontwikkelingen in dat land zijn alarmerend ondanks dat er wordt gewerkt aan schoolboekjes, het wegsturen van foute politici en het oppakken van verdachten van oorlogsmisdaden. Onder de oppervlakte zijn dingen gaande die de stabiliteit ondermijnen. Zo stemmen mensen steeds vaker op (extremistisch-)nationalistische partijen. De regering van de Republika Srpska heeft alleen maar spijt betuigd om niet te worden ontslagen door Ashdown. Doordat in Kosovo wordt gewerkt aan «standards before status», wordt het Servisch nationalisme waarschijnlijk gevoed. In alle landen van voormalig Joegoslavië vinden nog steeds kleine geweldsuitbarstingen plaats. Dit alles is weinig hoopgevend.

De relaties, de contacten en de afspraken tussen de EU en de NAVO moeten duidelijk zijn. Ook moet het mandaat voor EUFOR tijdig tot stand komen. Is dat hetzelfde als voor SFOR? Wat is de positie van EUFOR? Alleen via het lidmaatschap van de EU kunnen de landen op de Balkan zich bevrijden van de problemen van de afgelopen vijftien jaar. Voordat zij lid kunnen worden, moet er nog heel wat gebeuren. Toch moet aan die landen het perspectief op lidmaatschap van de EU worden geboden. Dat perspectief is belangrijk als katalysator van veranderingen. Kan Nederland of Europa het zich wel permitteren om de operatie Althea slechts twee jaar te laten duren, terwijl er veel meer tijd overheen gaat voordat de landen op de Balkan lid kunnen worden van de EU? Op dit moment is Bosnië-Herzegovina nog lang niet rijp voor toetreding tot de EU. Her en der verrijzen benzinestations, bewaakt door politieagenten die staan bij te klussen, en moskeeën, gebouwd door Arabieren in plaats van huizen. Die zelfde Arabieren geven geen cent aan de organisatie die de overblijfselen via DNA-technieken identificeert.

Hoe gevoelig is EUFOR voor aanslagen? Hoe kwetsbaar zijn de Liaison and Observation Teams (LOT's) die informatie vergaren onder de bevolking? Komt de dreiging van het internationale terrorisme niet uit die hoek? Kan de EU hier een vuist tegen maken of is alleen de NAVO hiertoe in staat?

Zorgwekkend is dat in Bosnië-Herzegovina steeds minder militairen aanwezig zijn en de wederopbouw traag verloopt. Heeft de bijeenkomst in Rotterdam van potentiële investeerders in de landen op de Balkan nog iets opgeleverd? Hoe wil Nederland bijdragen aan de wederopbouw van Bosnië-Herzegovina terwijl het ontwikkelingsbudget omlaag wordt gebracht? De mensen in Bosnië-Herzegovina mogen in humanitair en economisch opzicht niet aan hun lot worden overgelaten. Nederland moet vanwege haar verleden de verantwoordelijkheid op zich nemen voor de toekomst van Bosnië-Herzegovina.

Het antwoord van de minister van Buitenlandse Zaken

De **minister** merkt allereerst op dat voor de landen op de Balkan het perspectief op toetreding tot de EU en de NAVO één van de voornaamste stimulansen is om zich te ontwikkelen tot een functionerende staat naar westers model. Van daadwerkelijke toetreding is pas in een verre toekomst sprake, al zijn reeds belangrijke stappen gezet op weg daarnaar toe. Van de voorwaarden voor het lidmaatschap maken niet alleen de uitlevering van Mladic en Karadzic en de medewerking aan het Joegoslavië-Tribunaal zeer nadrukkelijk deel uit, maar ook economische hervormingen, betere invoering van wetgeving en effectiever bestuur. Daarbij moeten hulpprogramma's steun bieden. De publieke opinie in de Republika Srpska zal de Servische bevolking gunstig kunnen stemmen dankzij het perspectief op toetreding tot de EU, waarvoor betere sociaal-economische omstandigheden, een positieve opstelling van Servië-Montenegro en een goede omgang met het oorlogsverleden nodig zijn. Het veranderingsproces duurt lang, maar kan worden versneld dankzij de

Thessalonikiagenda. Daarmee concretiseert de EU het perspectief op lidmaatschap in de regio. Ook de internationale gemeenschap waarvan Nederland als donor en investeerder deel uitmaakt, kan het veranderingsproces versnellen.

De huidige staatsstructuur van Bosnië-Herzegovina kan niet blijven bestaan. Het interne verzoeningsproces is dus van cruciaal belang. Dat proces komt op gang dankzij de hervormingen van Defensie, de centrale heffing van indirecte belastingen en de versterking van de centrale overheid ten koste van de huidige twee entiteiten. De Daytonakkoorden worden dus terecht uitgehold. Dit zal de nationale identiteit versterken. Bijna een miljoen vluchtelingen zijn teruggekeerd. Het feit dat de regering van de Republika Srpska in het openbaar haar excuses heeft aangeboden voor de medewerking aan de val van Srebrenica is een indicatie van haar bereidheid om het veranderingsproces voort te zetten.

Op dit moment is de internationale gemeenschap sturend, maar HV Ashdown zal steeds meer namens de EU optreden en minder gebruik maken van zijn «Bonn powers» om kwalijke elementen uit overheidsinstanties te verwijderen. De nieuwe regering zal die bevoegdheden overnemen in het kader van het transpositieproces. De internationale militaire presentie moet zo spoedig mogelijk worden afgebouwd. Nu zijn er nog zo'n 6 500 militairen in Bosnië; in de eindfase zullen er slechts 2000 zijn. Hoe snel het aantal militairen wordt afgebouwd, hangt af van de mate waarin de autoriteiten van Bosnië-Herzegovina in staat blijken te zijn om hun verantwoordelijkheden te dragen en om veiligheid en stabiliteit te garanderen.

De eerste evaluatie van de situatie vindt plaats in de eerste helft van 2005, dus voor het einde van de Nederlandse bijdrage aan de missie. Dan wordt nagegaan hoe de overdracht van bevoegdheden aan de centrale autoriteiten is verlopen en of er goed wordt samengewerkt met EUFOR en de NAVO. Eventueel blijkt dan dat het nodig is om de Nederlandse bijdrage te verlengen. Pas dan is het mogelijk om een tijdpad en om voorwaarden voor vermindering van de militaire aanwezigheid op te stellen.

Vóór het verstrijken van de termijn gedurende welke Nederland een bijdrage levert, wordt met de Kamer besproken of Nederland haar bijdrage moet verlengen. Hongarije, Polen, Tsjechië, Slovenië, Roemenië en Bulgarije nemen overigens ook deel aan EUFOR. Nederland draagt niet bovengemiddeld bij.

De Veiligheidsraad neemt voor eind november 2004 een resolutie op grond van hoofdstuk 7 van het Handvest aan. Daarin wordt het mandaat opgenomen waardoor EUFOR de zelfde bevoegdheden als SFOR krijgt. Het Verenigd Koninkrijk heeft lang met de Verenigde Staten, Frankrijk en Rusland onderhandeld over de inhoud van de resolutie. Frankrijk en de Verenigde Staten hebben lang stil gestaan bij de taakverdeling tussen de EU en de NAVO. Daardoor is vertraging opgelopen. In de preambule van de resolutie wordt verwezen naar de briefwisseling tussen de secretarissen-generaal van de NAVO en de EU over de taakverdeling. EUFOR is de «legal successor» van SFOR.

De indruk bestaat dat gelegenheidsallianties van criminelen en paramilitaire structuren binnen de Bosnisch-Servische overheid steun bieden aan Serviërs en Servo-Kroaten die van oorlogsmisdaden worden beschuldigd. Die structuren zijn tijdens de oorlog ontstaan. De leden ervan verzetten zich uit nationalisme tegen mogelijke arrestaties van door het Joegoslavië-tribunaal gezochte personen. De autoriteiten werken onvoldoende mee met het ICTY tribunaal ondanks voortdurende aansporingen daartoe. Als zij niet meer medewerking verlenen, komt het perspectief op toetreding tot de EU ernstig in gevaar. EUFOR assisteert de NAVO bij het oppakken van vermeende oorlogsmisdadigers. Frankrijk werkt hier als lid van de NAVO aan mee.

Bosnië-Herzegovina is als functionerende staat denkbaar, al is het moeilijk om van een gemeenschappelijke identiteit en nationaliteit te spreken.

Etnische achtergronden en het verleden zijn daar debet aan. Het vormen van een multi-etnische krijgsmacht is een van de voorwaarden voor deelname aan het partnerschap voor de vrede.

Al met al is er veel bereikt. Dit jaar is één minister van Defensie agetreden en is de Defence Reform Commission (DRC) tot stand gekomen. Verder zijn de excuses van de Republika Srpska aan de bevolking van Srebrenica geen incident, maar een uitvloeisel van het lange proces dat is voorafgegaan aan de publicatie van het Srebrenicarapport. Dat proces is niet probleemloos verlopen; Ashdown heeft een aantal ambtenaren moeten ontslaan voordat de onderzoekscommissie een serieus rapport kon publiceren. In het rapport staat dat men bereid is om verder te gaan. Het publiceren van wat er is gebeurd in Srebrenica brengt waarschijnlijk een mentaliteitsverandering teweeg bij de autoriteiten. Zij kunnen die gebeurtenissen niet afdoen als oorlogsincident als zij het rapport goed lezen.

Het antwoord van de minister van Defensie

De **minister** meent dat de woordvoerders alle relevante aspecten aan de orde hebben gesteld. De missie heeft tot doel om een bijdrage te leveren aan een veilig en stabiel Bosnië-Herzegovina. Dat doel is te verwezenlijken.

De NAVO is sinds 1995 in Bosnië-Herzegovina aanwezig, in het begin met 60 000 en nu met 6 000 militairen. In de afgelopen negen jaar is er geen etnische strijd geweest. De NAVO en de EU zijn het erover eens dat de EU de overdracht van het civiele werk aan de autoriteiten van Bosnië-Herzegovina moet begeleiden. De operatie Althea van EUFOR is in het begin militair, maar moet zo snel mogelijk worden omgezet in een militaire politiemissie of zelfs een gewone politiemissie. EUFOR zal gebruik maken van alle mogelijkheden van de EU om een civiele overheid op te bouwen. De aard van de presentie kan dus na verloop van tijd qua aantal en invulling veranderen. De Kamer wordt op de hoogte gehouden van iedere op handen zijnde verandering.

De EUPM ondersteunt gedurende drie jaar de reguliere politie in Bosnië-Herzegovina om ervoor te zorgen dat die voldoet aan de hoogste normen van de Europese landen.

De NAVO blijft met 150 man in Bosnië-Herzegovina om de defensie-hervormingen te ondersteunen en het terrorisme te bestrijden. Bovendien is zij belast met de opsporing van verdachten van oorlogsmisdaden en de overdracht van die verdachten aan het Joegoslaviëtribunaal. De EU assisteert de NAVO hierbij. Op het hoofdkwartier van de NAVO in Sarajevo zijn negen Nederlandse militairen aanwezig. De landen van de EU hebben veel in de bevelvoering van de NAVO gestoken, dus zij gebruiken de faciliteiten van de NAVO bij het uitvoeren van EUFOR. De commandant van de EU is de Britse generaal Leakey. Hij is in persoon aanwezig in Bosnië-Herzegovina en wordt aangestuurd door de DSACEUR van de NAVO. Die verblijft in Mons, België. Er is altijd een wisselwerking nodig tussen iemand in het veld en iemand op een hoofdkwartier. De DSACEUR wordt gestuurd door het militaire comité van de EU dat richtlijnen heeft opgesteld. De DSACEUR vertaalt die; de Britse generaal geeft op grond daarvan praktische leiding aan de militaire activiteiten. Aan deze regeling zitten hoegenaamd geen haken en ogen.

In Tuzla blijft een Amerikaanse militaire eenheid vanwege een bilaterale regeling tussen Bosnië-Herzegovina en de Verenigde Staten. Zij zal zich voornamelijk bezighouden met het overdragen van verdachten van oorlogsmisdaden aan het Joegoslaviëtribunaal, want de autoriteiten in Bosnië-Herzegovina zetten zich hier onvoldoende voor in.

De verschillende krijgsmachten in Bosnië-Herzegovina zijn aan het fuseren. Op maandag 22 november tekenen de Europese ministers van

Defensie in Brussel een «letter of intent» over de samenwerking met de Bosnische minister van Defensie.

Er zijn wrijvingen tussen mensen op het hoofdkwartier van de NAVO te Sarajevo, maar die zijn niet ernstig. Op politiek en uitvoerend niveau zijn uitstekende afspraken gemaakt. Niets in de relatie tussen de NAVO en de EU staat een resolutie van de Veiligheidsraad in de weg.

Indien het misgaat, stuurt de EU operationele reservetroepen naar Bosnië-Herzegovina. De NAVO heeft een strategische reserve-eenheid die zowel naar Kosovo als Bosnië kan worden gestuurd.

Er is nog heel wat te klagen over de algemene situatie in Bosnië-Herzegovina. Nederland stuurt er ook niet voor niets een troepenmacht naartoe. Die troepenmacht moet rekening houden met terroristische aanslagen, al is bekend dat die niet zozeer tegen Bosnië-Herzegovina, als wel tegen Europa of Amerika worden beraamd. De terroristische dreiging in Bosnië-Herzegovina wordt dan ook als laag tot middelmatig beschouwd. De geweldsinstructie voor de Nederlandse militairen is robuust. Zij berust op de «rules of engagement» die de EU voor EUFOR heeft opgesteld. Die zijn niet minder robuust dan die voor SFOR. De overgang van SFOR op EUFOR levert dus geen problemen op. De minister zal bestuderen of het wenselijk is dat het OM de plaats bezoekt waarheen Nederlandse militairen eventueel worden gestuurd, zodat het OM de informatie over die plaats kan vergaren waarover het niet kan beschikken zonder dat bezoek af te leggen. Het OM krijgt altijd de geweldsinstructie mee voor uitgezonden militairen.

IDEA is bijzonder zinvol. De autoriteiten van Bosnië-Herzegovina moeten voortaan het initiatief nemen tot dit soort ontwikkelingsactiviteiten. IDEA hoeft dus niet te worden voortgezet. CIMIC is evenmin nodig, behalve als die is gericht op het bieden van lichte ondersteuning aan Nederlandse troepen.

De operatie Althea zal op verzoek van enkele Kamerleden meer dan eens per jaar worden geëvalueerd, dus niet alleen op de derde dinsdag van mei. Van SFOR zijn reeds enkele evaluaties aan de Kamer gestuurd. De laatste evaluatie krijgt de Kamer nog.

De LOT's vergaren informatie over de veiligheidssituatie in gebieden waar militairen worden ingezet. Dat doen zij zichtbaar. Zodra zij problemen signaleren, kan ertegen worden opgetreden. De risico's die zij lopen, zijn aanvaardbaar omdat zij in gebieden werken waar de terroristische dreiging wordt bestempeld als laag tot matig. De mate van veiligheid wordt nauwkeurig in de gaten gehouden om deze teams zo min mogelijk risico's te laten lopen.

Het perspectief op toetreding tot de EU en de NAVO stimuleert de autoriteiten op de Westelijke Balkan tot goede prestaties. Het is noodzakelijk om alles op alles te zetten om dit deel van Europa in de internationale structuren te integreren. Nederland moet daar een bijdrage aan leveren.

Het antwoord van de minister voor Ontwikkelingssamenwerking

De **minister** zet uiteen dat Nederland voor meerdere jaren een ontwikkelingssamenwerkingsrelatie met Bosnië-Herzegovina is aangegaan ter bevordering van vrede, veiligheid en sociaal-economische ontwikkelingen. Bosnië-Herzegovina is zowel partnerland als kiesgroeiplan. Nederland verricht er ook activiteiten in het kader van de notitie «Regionale Benadering Westelijke Balkan». Belangrijke donoren verkiezen die benadering boven een bilateraal beleid.

Eventuele aansluiting bij de NAVO is een drijfveer voor de regering en de bevolking om de moeizame transformatie tot een goed einde te brengen. Niet zozeer de veiligheidssituatie weerhoudt vluchtelingen en ontheemden ervan om terug te keren als wel de sociaal-economische situatie. Het budget voor bilaterale hulp is verlaagd tot 9 à 10 mln per jaar. Dat was noodzakelijk vanwege de economische situatie in Nederland. In de loop

van 2004 is ontdekt dat het mogelijk was om 5,5 mln toe te voegen aan het budget van 10 mln voor het bilaterale programma. Dat programma is gericht op de ontwikkeling van goed bestuur en instituties, de bevordering van economische ontwikkelingen en de verbetering van het ondernemersklimaat. In Rotterdam hebben handelsministers uit het westelijke deel van de Balkan met zo'n 200 ondernemers gesproken over het investeringsklimaat. Het ziet er niet naar uit dat veel bedrijven zich er zullen vestigen. Mocht hier concretere informatie over komen, dan krijgt de Kamer die. Het nut van de bijeenkomst in Rotterdam was dat kon worden gesproken over het belang van regionale economische integratie. Daar moeten de landen op de Westelijke Balkan het van hebben zolang zij geen lid zijn van de EU. Als daar geen sprake van is, krijgen zij geen vooruitzicht op toetreding tot de EU. De samenwerking tussen de landen op de Westelijke Balkan kan overigens op gang komen als bilaterale handelsovereenkomsten worden gesloten.

Nederland richt zich nimmer aflatend op de terugkeer van vluchtelingen en ontheemden, want dat is afgesproken. De Bosnische autoriteiten worden hier verantwoordelijk nu HV Ashdown zijn bevoegdheden hier heft overgedragen. In het afgelopen jaar zijn vele miljoenen besteed aan het bevorderen van de terugkeer van vluchtelingen en ontheemden en het zoeken naar duurzame oplossingen. Dergelijke oplossingen schuilen in huisvesting en kleine economische projecten. Verzoening en traumaverwerking spelen hier tevens een rol bij. Daarvoor hebben NGO's en lokale organisaties van voornamelijk vrouwen specifieke programma's opgezet. Nederland investeert daar al jaren in, maar is altijd bereid om te investeren in andere, kwalitatief goede programma's, mits die voor meerdere jaren zijn opgesteld. Nederland levert ook een bijdrage aan de International Commission on Missing Persons (ICMP) die zich bezighoudt met de identificatie van stoffelijke resten van vermisten.

Bosnië-Herzegovina beoogt het afsluiten van een Stabilisatie- en Associatieovereenkomst met de EU. Dat kan alleen als er vooruitgang wordt geboekt ten aanzien van de zestien onderwerpen, genoemd in de in december 2003 gepubliceerde haalbaarheidsstudie van de Europese Commissie. Mocht Bosnië-Herzegovina in staat zijn om zo'n overeenkomst af te sluiten, dan kan het via Europese programma's hulp krijgen bij de wederopbouw en de sociaal-economische ontwikkeling.

Dankzij de kiesgroeprelatie wordt gewerkt aan een armoedestrategie. Aan de hand daarvan beslist de Wereldbank of de regering van Bosnië-Herzegovina in aanmerking komt voor macro-economische steun.

De activiteiten die in het kader van IDEA werden ontplooid, zijn overgedragen aan «Community Housing Funding», een NGO die actief samenwerkt met lokale en regionale organisaties. PUM blijft wel een rol spelen in Bosnië-Herzegovina. Nederland kiest alleen voor «ownership», zodra mogelijk.

Nadere gedachtewisseling

De heer **Bakker** (D66) keurt een Nederlandse bijdrage aan EUFOR van zes maanden goed, omdat aan alle voorwaarden uit het toetsingskader is voldaan. Hij vindt dat vóór iedere verlenging van die bijdrage moet worden nagegaan of aan alle voorwaarden van het toetsingskader wordt voldaan.

De heer **Van Baalen** (VVD) geeft toestemming voor het leveren van een bijdrage aan EUFOR goed voor de duur van zes maanden. Ruim voor het verstrijken van genoemde termijn moet worden geëvalueerd of en zo ja, hoe Nederland in de tweede helft van 2005 opereert. Het lijkt verstandig om de missie niet langer dan een jaar te laten duren. Ook moet de hoofdofficier van Justitie in Arnhem in persoon kennisnemen van de situatie in Bosnië-Herzegovina. Het is van groot belang dat de ministers van

Defensie en van Buitenlandse Zaken het OM door middel van een brief op de hoogte stellen van de veiligheidssituatie in Bosnië-Herzegovina.

De heer **Brinkel** (CDA) stemt ermee in dat Nederland gedurende zes maanden bijdraagt aan EUFOR, zeker nu hij heeft vernomen dat de «rules of engagement» even robuust zijn als voor SFOR. Dat het perspectief op toetreding tot de EU en de NAVO leidraad is van het beleid van de betrokken ministers, is positief evenals het feit dat de dreiging van terroristische aanslagen als laag tot matig wordt beschouwd. Tijdens de evaluatie in april moet inzicht worden gegeven in de mogelijkheden om in bepaalde omstandigheden al dan niet het aantal militairen te verkleinen. Zorgwekkend blijft het uitblijven van een gevoel van saamhorigheid in Bosnië-Herzegovina. Als dat er al is, is dat min of meer opgelegd en niet spontaan ontstaan.

Mevrouw **Van Velzen** (SP) merkt op dat er veel is veranderd in Bosnië-Herzegovina, maar dat het een geconstrueerde staat is en blijft. Zij wil voorkomen worden dat deze staat kunstmatig in stand wordt gehouden een dat er een situatie ontstaat als op Cyprus heerst. De aanwezigheid van een troepenmacht in Bosnië-Herzegovina moet dus eindig zijn. Zij keurt een zes maanden durende Nederlandse bijdrage aan EUFOR goed.

Mevrouw **Karimi** (GroenLinks) merkt op dat EUFOR de militaire taken van SFOR pas overneemt als die tot een minimum zijn gereduceerd en dat zij voornamelijk een civiele missie wordt. Zij acht de operatie Althea dus helemaal niet zo'n belangrijke stap in de ontwikkeling van het EVDB. De Nederlandse deelname aan EUFOR kan haar goedkeuring wegdragen, mits de VN voor eind november 2004 het mandaat afgeeft waardoor EUFOR SFOR kan aflossen en de inhoud van het mandaat voor SFOR niet wordt veranderd.

De heer **Blom** (PvdA) stemt in met een zes maanden durende Nederlandse bijdrage aan de operatie Althea van EUFOR.

De **minister van Defensie** antwoordt dat de hoofdofficier van justitie van het OM te Arnhem een bezoek heeft gebracht aan het ministerie van Defensie. Voordat Nederland deelneemt aan een missie, zal die zich ter plaatse informeren over de situatie waarin de Nederlandse militairen terechtkomen als zij worden uitgezonden. In voorbereiding op zijn bezoek aan Bosnië-Herzegovina geeft de MIVD hem een veiligheidsbriefing. Zodoende wordt gegarandeerd dat hij op veiligheidsgebied over alle nodige informatie beschikt.

De **minister van Buitenlandse Zaken** wijst erop dat men in de regio op de aanwezigheid van Nederland rekent, in welke vorm dan ook. Voorlopig kan Nederland de activiteiten van de afgelopen negen jaar voortzetten, zij het in het kader van een nieuwe missie. Nederland is veilig als het in Bosnië-Herzegovina rustig is. Voorts betekent de operatie Althea wel een grote stap in de ontwikkeling van het EVDB. Deze operatie illustreert namelijk dat de EU gestalte kan geven aan wat zij met de mond belijdt. De EU moet kunnen aantonen dat zij met een beperkte macht in staat is om stabiliteit en orde te scheppen als het erop aankomt. Deze zaken pleiten voor deelname aan de missie. Zij wordt op EU-niveau geëvalueerd. De evaluatie wordt aan de Kamer overlegd.

De **voorzitter** merkt op dat alle aanwezige fracties instemmen met een Nederlandse bijdrage aan EUFOR voor de duur van zes maanden. De Voorzitter is door de fractie van de SGP gemachtigd de instemming van deze fractie mede te delen. Hij constateert dat de woordvoerders van de ChristenUnie, de LPF, Groep Wilders en Groep Lazrak niet hebben deelge-

nomen aan dit algemeen overleg. Afsluitend, wenst hij de Nederlandse militairen een goed en veilig verblijf. Hij hoopt dat zij hun taak met vrucht kunnen vervullen.

De voorzitter van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken,
De Haan

De voorzitter van de vaste commissie voor Defensie,
Albayrak

De adjunct-griffier van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken,
Van Toor